

Dobrodružné zpovídání italského režiséra

Ermanno Olmi zodpovídá dotazy o kultuře a filmové tvorbě

Jan Švábenický

Nakladatelství Camera obscura uvedla v loňském roce na knižní trh publikaci *Ermanno Olmi: Rozhovory*, která představuje v našem prostředí po dlouhých letech další knižní příspěvek věnovaný italské kinematografii, konkrétně filmaři Ermannovi Olmimu. Už z hlediska dlouhodobé absence titulů zabývajících se touto národní kinematografií si určitě zaslouží tento nakladatelský počin zvláštní pozornost. Jedná se o český překlad původní knihy nesoucí jednoduchý krátký název *Ermanno Olmi*, kterou vydalo v roce 2008¹ známé římské nakladatelství Gremese Editore specializující se – kromě jiných kulturních oblastí – také na filmovou literaturu. Původní italský text přeložili Petr Slinták a Martina Mezírková.

Editorský rámec publikace zahrnující filmografii, výběrovou bibliografii nebo fotografickou přílohu k jednotlivým filmům opatřil nakladatel Miloš Fryš, který spolupracoval s iniciátorem celého projektu Petrem Slintákem také na sestavení poznámkového aparátu. Původní publikaci, jejímž autorem je Olmiho žák Charlie Owens, doplnil Slinták také o svůj vlastní rozhovor, který pořídil s režisérem přímo v jeho rodinném sídle u alpského městečka Asiago v roce 2011. Tento krok prokazuje, že Slinták měl celý projekt z koncepčního hlediska důkladně promyšlený a připravený a jehož součástí bylo také doplnit knihu o nové souvislosti, dodatky a poznámky vysvětlující českému čtenáři citované italské reálie. Těmito kroky došlo k posunutí struktury původní publikace, která má – s výjimkou předmluvy – výhradně rozhovorový charakter.

Předmluvě k původnímu vydání, kterou napsal filmový teoretik, historik a jeden z představitelů italské sémiotiky Gianfranco Bettetini, předchází v české verzi Slintákova vstupní esejisticky pojatá kapitola *Cesta naděje* zohledňující vývoj a celkový kontext Olmiho filmové tvorby. Nebudu na Slintákovu knihu klást kritéria odborného textu, protože se nejedná o příspěvek do akademické diskuse o Olmiho filmech, ale o popularizační publikaci formulovanou na pomezí populárního a odborného pojetí, která usiluje o zpřístupnění tématu širší čtenářské obci, nikoliv primárně filmovým odborníkům a akademikům. Slinták čtivou formou představuje čtenáři v chronologickém sledu jednotlivé Olmiho filmy, kde uplatnil a upřednostnil před akademicky pojatou analýzou deskriptivní interpretaci zaměřenou na textuální rozbor jednotlivých filmů.

Zaměřuje se zejména na tematiku filmů, přičemž filmovému stylu a použití výrazových prostředků se věnuje pouze okrajově ve stručných zmínkách, jimiž rozšiřuje kontext tematického zaměření režisérových snímků. Na jednu stranu je škoda, že autor nevěnoval více prostoru proměně formální výstavby, která by mohla čtenáři více přiblížit režisérův přístup k filmovému stylu a rozšířit tak

komplexní pohled na jeho tvorbu, na straně druhé vynahrazuje tuto absenci právě detailním rozbořením tematiky. Centralizací zájmu na tematiku Olmiho filmů autor také zkonkretizoval celý esejistický příspěvek, čímž dosáhl sevřenějšího a jednoduššího pohledu na jeden tvůrčí aspekt režisérovy tvorby. Tematika humanismu představující klíčovou součást Olmiho tvorby tak může českému čtenáři více přiblížit režisérův přístup ke zvoleným námětům v jednotlivých filmech.

Co v kapitole ovšem chybí je zasazení Olmiho filmů do širšího kontextu italské kinematografie od 50. let po současnost, který by – navzdory režisérově solitérství a odmítavého postoje podřídil se požadavkům filmového průmyslu – mnohem více ozřejmil postavení tvůrce mezi jinými italskými filmaři. Nalezneme zde pouze zmínky o inspiraci Rosselliniho neorealistickejšími filmy a spolupráci s Pasolinim a Mauriziem Zaccarem. Např. italský filmový historik Gian Piero Brunetta² řadí Olmiho v rámci období tvorby intelektuálně zaměřených filmařů vedle režisérů jako Pasolini, Bertolucci, Francesco Rosi, bratři Tavianiové, Marco Ferreri nebo Marco Bellocchio. Ačkoliv je tvorba každého z nich odlišná, lze v ní vysledovat specifický a individuální přístup k některým tématům, která v různých mírách tvoří středobod Olmiho zájmu a směřování.

Témata vztahující se ke spiritualismu, geografii, etnografii, etice a humanismu, industrialismu³ či sociokulturním aspektům v rámci Olmiho filmů však rozebírá Petr Slinták velmi podrobně, zajímavě a poutavě, čímž otevírá čtenáři široké spektrum společenských, kulturních a duchovních prvků, jimiž se Olmi ve své tvorbě zabývá. Slintákem detailně rozvedená tematika slouží jako důležitý vstupní materiál k následujícím rozhovorům vedených Owensem i autorem a iniciátorem českého vydání. Zejména pak v rámci Olmiho krátkometrážní a dokumentární tvorby, kterou Owens v dialogu s režisérem zcela opomíjí a která je v českém prostředí prakticky neznámá. Na škodu jsou snad jen časté subjektivní a hodnotící komentáře k Olmiho filmům, které zbytečně narušují objektivitu autorovy interpretace.

Druhou a největší část knihy představuje český překlad původních rozhovorů Charlieho Owense s Ermannem Olmim, který je přehledně a systematicky strukturován do šestnácti samostatných kapitol. První úvodní interview má převážně biografický charakter. Tazatel zde vztahuje hlavní pozornost k osobnímu životu filmaře od raného dětství přes dospívání až do fáze dospělosti s ohledy na jeho rodinné zázemí a prostředí, vzdělání a kontakty s kulturou. V dalších kapitolách Owens na základě chronologického členění celovečerních hraných filmů podle data jejich vzniku vyzpovídá Olmiho ze širokého záběru témat. Přestože u Owense převažuje důraz na zajímavosti a kuriozity z natáčení jednotlivých filmů, obsahují jeho rozhovory vše podstatné, co by mělo být v souvislosti s tvorbou tohoto filmaře řečeno.

Na českém překladu Owensových rozsáhlých interview je třeba ocenit důslednou editorskou a redakční práci. Miloš Fryš, Petr Gajdošík a Martina Mezírková převedli původní text do velmi čtivé a poutavé formy srozumitelné i čtenářům mimo okruh filmových odborníků a znalců Olmiho tvorby

i italské kultury a kinematografie obecně. K velkým pozitivům lze také přičíst poznámkový aparát, kterým redakce opatřila původní rozhovory. Ten umožňuje nezasvěcenému čtenáři zorientovat se v italských reáliích, rozmanitých názvech institucí a lokací a jménech osobností ze společenského, politického, náboženského, vědeckého a kulturního života. Redakčními úpravami se stalo české rozšířené vydání publikace mnohem přehlednějším textem, během jehož četby není čtenář vytržen z kontextu citovaných zdrojů ani kontinuity čtivého textu.

Poslední třetí část knihy, kterou je vlastní rozhovor Petra Slintáka s režisérem Ermannem Olmim osobně považuji za největší klad a přínos celé publikace, neboť celý interview se liší nejen způsobem, jakým byl veden, ale také odborněji profilovaným tematickým zaměřením. Zatímco Owens pojímá rozhovory do velké šíře a zajímá se také o to, co se dělo v zákulisí a jak režisér vzpomíná na konkrétní příhody a události, Slintákův sociokulturně pojatý dialog s režisérem sleduje zcela odlišné cíle. Tazatel se více než na zúžené téma kinematografie zaměřil na otázky vztahující se k rozmanitě chápanému pojmu kultura, středoevropskému geografickému kontextu, spojitostem mezi italskými a českými reáliemi, historickému a společenskému pozadí Itálie či religiózním a humanistickým aspektům.

Za nejpřínosnější část Slintákova rozhovoru považuji diskusi o populární a intelektuální kultuře, což nazývá Olmi kulturou lidovou a elitní. Jakkoliv má tvůrce na mysli převážně italskou rurální a rolnickou kulturu, kterou zobrazuje také v některých svých filmech, vztahuje téma i k širšímu významu tohoto rozlišení, včetně kinematografie. Při obeznámenosti s Olmiho názory a postoji čtenáře určitě také nepřekvapí režisérova averze vůči akademickému prostředí a určitému typu intelektuálů nebo vůči vymezování společnosti na vyspělou představovanou městy a nevyspělou zastoupenou venkovem. Slintákův interview mě utvrdil v tom, že konstruktivně a systematicky vedené rozhovory s italskými filmaři jsou z hlediska orální historie v některých případech mnohem přínosnějším materiálem než vyčerpávající analytické studie věnované jejich tvorbě.

Přes mé drobné výtky, které vůbec nesnižují kulturní přínos a publicistické kvality Slintákovy knihy (včetně překladu a redakční úpravy Owensových rozhovorů), představuje tato publikace velmi záslužný počín hodný velké pozornosti už jen z důvodu absence titulů o italské kinematografii na našem knižním trhu. Čtenář bude po otevření publikace nejvíce konfrontován s Olmiho názory a životními postoji, které však řeknou mnohé i o jeho filmové tvorbě. Čtivá populární forma interpretace, kterou autor zvolil jako nejvhodnější postup, do značné míry koresponduje s příběhy Olmiho filmů, neboť Slinták volí místo akademické analýzy poutavé dobrodružné líčení a popisné charakterizování režisérovy tvorby. Jako koncepční záměr s cílem oslovit široké spektrum čtenářů je tato volba podle mého názoru zcela adekvátním přístupem.

Charlie Owens, Petr Slinták: *Ermanno Olmi: Rozhovory*

Camera obscura: Příbram-Svatá Hora, 2012. 331 stran.

Poznámky:

- 1 První vydání Owensových rozhovorů s Olmim vyšlo pod stejným názvem v témže nakladatelství v roce 2001. Nejedná se o doplněné vydání, ale pouze o reprint.
- 2 BRUNETTA, Gian Piero: *Gli autori degli anni del boom cinematografico*. In: *Cent'anni di cinema italiano*. Editori Laterza: Roma-Bari 1991, s. 498-503.
- 3 Nemám na mysli průmyslový kontext italské kinematografie, ale tematiku Olmiho filmů vztahující se k industrializaci italských měst a venkova.